

75 års fiskevård i Tjärnesjön

2008-11-15
Ingemar Dahlberg

Kärnesjöns fiskevårdsförening

I augusti 1933 samlades ett antal män och en kvinna, kanske i Kärnebygd, och beslöt att bilda Kärnesjöns fiskevårdsförening. Den första medlemslistan omfattar tjugo personer, den enda kvinnan var Herdis Odderskov-Duphorn i Heljared. Om alla dessa var närvarande vid bildandet är ovisst, några kan ju ha anmält sig senare. Varför skulle man ha samlats i Kärnebygd? Där var affären, en vanlig träffpunkt och handelsmannen Viktor Andersson var en ivrig fiskare. Han kan ha tagit initiativet till mötet, troligen uppmanad av Hushållningssällskapet, som i sin årsbok för 1933 skriver:

"För åstadkommande av rationell fiskevård i våra insjöar och vattendrag har sällskapet sökt bilda fiskevårdsföreningar och ha 3 st. dylika bildats under året."

Uppgifterna om föreningens verksamhet är knapphändiga, ingen som var med vid bildandet av föreningen är nu i livet och inga protokoll från de första åren finns bevarade. Som nämnts finns en medlemslista, daterad augusti 1933, och på baksidan av denna en anteckning om styrelse:

"Viktor Andersson, kassör, Hallgren, Abel Bengtsson, ordf, Axel Bengtsson, Hilding Johansson."

Det finns också ett exemplar av stadgar för föreningen, där man fyllt i ett formulär för normalstadgar för fiskevårdsföreningar och angett årsavgiften för medlemmar till 1 krona. I första paragrafen sägs att:

"Föreningen utgör en sammanslutning av fiskerättsinnehavare i Kärnesjön och har till ändamål att åstadkomma rationell fiskevård samt skydd mot olovligt fiske."

Vilka som hade fiskerätt visste man nog inte alltid, så här i efterhand kan man konstatera att flera av medlemmarna faktiskt inte hade det. Jag vet inte hur lagstödet för fiskevårdsföreningar var formulerat vid den här tiden, men uppenbarligen hade man rätt att kräva fiskekortsavgift från dem som inte hade fiskerätt i sjön. Enligt stadgarna skulle man anställa fiskeriuppsyningsmän, som man skulle utverka förordnande för av länsstyrelsen. Om så skedde finns ingen uppgift.

Sannolikt började man sälja fiskekort så snart man kunde för att få pengar till inköp av fiskyngel.

Under åren 1936 till 1945 satte man ut sik-, ål-, bäckrödings- och forellyngel. 1950 sattes också ut 75 tjog flodkräftor, vilka, enligt förre fiskerikonsulenten Gösta Edman, bekostades av Gustaf Johansson i Falkenberg, som ägde skog i Björshult och tillbringade mycket tid med fiske på sjön.

Av en notering på räkningen på kräftorna att döma var det dock bara en tredjedel som betalades av Gustaf Johansson. De sista utplanteringarna som gjordes var 1961 och 1962 då sammanlagt 18.600 ålyngel utsattes.

Bäckröding, forell och kräftor var misslyckade satsningar. Ål har alltid funnits i sjön, men kanske kunde den inte längre vandra upp från havet, ett antal kraftverk hade byggts så därför var det troligen nödvändigt med utsättning av yngel om man ville ha den kvar. Siken var en ny art och den trivdes så bra att den faktiskt finns kvar fortfarande.

En protokollsbok har jag hittat bland min morbror Hilding Johanssons efterlämnade tillhörigheter. Där finns protokoll från två möten där han valts till mötessekreterare. Det första är från 1958 och där valdes till styrelse Viktor Andersson, Kärnebygd, Helmer Svensson, Haxered och Gösta Hallgren, Heljared, samt till suppleanter Sven Carlsson, Björshult och Ingolf Duphorn, Heljared. Enligt stadgarna skulle styrelsen bestå av tre ledamöter, som inom sig utsåg ordförande, vice

ordförande, sekreterare och kassör, de två sista befattningarna kunde vara förenade hos samma person. Till revisorer utsågs Oskar Isaksson och Abel Bengtsson. Årsavgiften fastställdes till 2 kr. Fiskekort skulle tillhandahållas av Viktor Andersson, Ingolf Duphorn och Helmer Svensson, priset var 2 kr/dag.

Kanske hade man nu upptäckt att en del av dem som anmält sig som medlemmar faktiskt inte uppfyllde stadgarnas krav på att man skulle vara fiskerättsägare. Man beslöt nämligen att "Om någon söker inträde som medlem i föreningen och erhålla fiskerätt skall detta behandlas och beslutas på ett ordinarie föreningsmöte". Man fastslog också på detta möte att fiskekort inte gällde för fiske på is, vinterfiske var endast tillåtet för medlemmar med strandrätt.

Nästa möte hölls inte förrän 1963 och då omvaldes samtliga funktionärer. Årsavgiften 2 kr behölls, liksom avgiften för en dags fiske men man beslöt också att sälja årskort för 20 kr. Otto Svensson efterträdde Helmer Svensson som fiskekortsförsäljare, de andra två stod kvar.

En paragraf i protokollet är särskilt värd att återge:

"Ålyngel har inköpts och diskussion uppstod om föreningen och Viktor Andersson skulle dela kostnaderna. Mötet beslutade att föreningen ej skulle delta i några kostnader utan Viktor Andersson skulle ensam stå för dessa."

Bakgrunden till beslutet var givetvis att man ansåg att Viktor i sin ålkista i utloppet i Kärnebygd tog hand om nästan all ål som som inplanterades. Folke Svensson, Lilla Backa, var närvarande vid mötet, som hölls i hans hem, och minns att det var Abel i Klackebo som ledde motståndet mot att föreningen skulle delta i kostnaden.

Gösta Hallgren och Ingolf Duphorn fick i uppdrag att kontakta fiskerikonsulenten för att få råd om vilken sorts fiskyngel som vore lämplig att inplantera. De fick också tillstånd att ta medel för inköp av yngel ur föreningens kassa. Någon ytterligare inplantering skedde dock inte, man kan ana att oenigheten om vem som skulle betala för ålyngeln sådde misstämning i föreningen, ty några protokoll från fler möten finns inte, trots att Ingolf Duphorn i sista paragrafen hälsade medlemmarna välkomna till Heljared nästa sammanträde.

Det finns också i bevarade handlingar en kopia av en årsberättelse från 1975, undertecknad av Viktor Andersson. Enligt den hade föreningen 10 medlemmar och senaste årsmötet hölls 1963. Styrelsen uppgavs bestå av Gösta Hallgren, ordförande, Hilding Johansson, sekreterare, Viktor Andersson, Helmer Svensson och Ingolf Duphorn. Viktor hade troligen inte tillgång till protokollsboken utan skrev ner ur minnet, därför stämmer det inte helt med protokollet. Årsberättelsen är ett förtryckt formulär där Viktor fyllt i uppgifterna, de har troligen begärts av länsstyrelsen eller möjligen av Hushållningssällskapet. Avgifterna för fiskekort är de tidigare nämnda, även fiskekortsförsäljare med den skillnaden att inte Otto Svensson nämns. Gjorda fiskinplanteringar uppges och stämmer i stort med andra uppgifter.

Den 1 juli 1974 kom lagen om fiskevårdsområden och från 1 januari 1979 försvann lagstödet för försäljning av fiskekort för sjöar med oskiftat fiske som i Tjärnesjön. Trots det fortsatte man försäljningen, men ingen annan verksamhet förekom i föreningen.

Sjön hade nu blivit kraftigt försurad liksom många andra sjöar. Gädda, abborre och ål överlevde liksom sik men i kraftigt reducerade bestånd. Mört och siklöja försvann. 1978 blev Tjärnesjön referenssjö och fick därmed inte kalkas.

Som nämnts fanns nu inte längre lagstöd för fiskekortsförsäljningen, den var ju heller inte av så stor omfattning. 1990-01-25 skrev Fiskekommittén i Hallands län till länets fiskevårdsföreningar att man måste lämna in ansökan före 1 september 1990 om man ville ha statsbidrag för bildande av fiskevårdsområden. Kommunen lovade att betala resten av kostnaderna. Vi, fiskerättsägarna för huvuddelen av sjön, beslöt då att agera. Vi kallade till årsmöte i fiskevårdsföreningen 1990-04-25 och valde föreningsfunktionärer. Styrelseledamöter blev Inge Danielsson, Heljared, Pentti Läppänen, Heljared och undertecknad Ingemar Dahlberg, Sundhult. Det visade sig att föreningens ekonomi var god, pengarna från fiskekortsförsäljningen hade satts in på bankböcker, i stort sett inga utgifter hade man haft. Gösta Hallgren och Viktor Andersson var båda döda, även Karl Pettersson, som tagit över försäljningen efter Viktor. Jag tog över efter Karl innan han dog. Sammanlagt fanns över 20.000 kr i behållning.

Förutom nya avgifter för fiskekort beslöt vi vid det första årsmötet i den återuppväckta föreningen att inte ansöka till kommunen om bildande av fiskevårdsområde för Tjärnesjön. Innan ett fiskevårdsområde kan bildas måste först göras en utredning om vilka fastigheter som har fiskerätt i sjön och hur stora andelarna är, vilket är ett arbete för lantmätare. I vårt fall blev det överlantmätare Börje Klingberg som engagerades, utredningen resulterade i att länsstyrelsen 1993-02-25 beslöt att bilda Tjärnesjöns fiskevårdsområde. 1993-04-07 bildades Tjärnesjöns fiskevårdsområdesförening, fiskevårdsföreningen upplöstes samma dag och dess ekonomiska tillgångar överfördes till den nya föreningen.

Tjärnesjöns fiskevårdsområdesförening

Fiskevårdsområden bildas av länsstyrelserna och administreras av föreningar som då benämns fiskevårdsområdesföreningar, ett långt ord som förkortas till fvof. Stadgarna är till viss del standardiserade, de tio första paragraferna får inte ändras utan länsstyrelsens medgivande. Alla fiskerättsägare i Tjärnesjön är medlemmar i föreningen, inga medlemsavgifter får tas ut, vilket alltså innebär att ekonomin är helt baserad på fiskekortsförsäljningen. Den årliga avkastningen skall i princip användas till "fiskevård och tillsyn eller annan åtgärd som kan gagna medlemmarnas intressen". Halva avkastningen får fördelas mellan medlemmarna enligt andelstalen i fiskerättsförteckningen, något som ännu inte har tillämpats i vår förening. För varje påbörjad 1 % andel har en medlem rätt att få ut ett fiskerättsbevis, vilket betyder att den som har t ex 4,7 % kan låta 5 personer fiska på hans rätt. Ingen medlem har begärt att få ut fiskerättsbevis, vi känner varandra tillräckligt väl för att det skall vara överflödigt.

Fiskerätten i våra sjöar och vattendrag går tillbaka på gammal lagstiftning, där man talar om skifteslag, som kan vara byar eller enskilda hemman, där "till varje skifteslag hör den del av vattenområde som är dess strand närmast". Inom byarna fördelades fiskerätten ursprungligen efter de olika hemmanens mantal och när en avstyckning skett från en fastighet får man ta reda på vad som bestämts om fiskerätten.

Tjärnesjön har i fiskeutredningen delats in i åtta områden, i vilka de olika skifteslagen har fiskerätt, nämligen Haxered, Häljared, Torsjö, Björshult, Sundhult, Kärnebygd, Klackebo och Lilla Backa. Största området har Häljared med 95,1 ha medan Kärnebygd endast har 2,5 ha vattenarea. Noteras kan också att i Häljared delas fiskerätten mellan två fastigheter, i Kärnebygd mellan tre och i Torsjö med 3,6 ha mellan femton fastigheter. 42 fastigheter och 54 personer har fiskerätt i sjön.

Föreningens första styrelse fick följande sammansättning: ordf Ingemar Dahlberg, sekr Kenneth Danielsson, kassör Pentti Läppänen samt ledamot Christer Bengtsson. Fiskekortavgifter: Dag 10:-, vecka 30:-, år 100:- och familjeårskort 150:- kr. Styrelsens första åtgärd blev att ansöka om att beslutet från 1978, där Tjärnesjön förklarades som referenssjö, skulle upphävas och sjön kalkas.

Länsstyrelsen svarade att en översyn av referenssjöarna pågick sedan Lantbruksuniversitetet övertagit den nationella övervakningen av sjöar och vattendrag, och att vår sjö inte fanns med i förslaget till deras nya program, länsstyrelsen måste dock vänta med beslut tills programmet fastställts.

Under nästa år, 1994, genomförde länsstyrelsen provfiske i Tjärnesjön. 1072 abborrar, 2 sikar och 3 gäddor fångades.

1996 avfördes sjön som referenssjö men redan året innan, när det stod klart att detta skulle ske, lät länsstyrelsen kalka den.

Under 1996 började vi också en inplantering av signalkräfta, 1000 st inköptes från Kiabykräftan i Kristianstadstrakten. Vi fortsatte utplanteringen med 1000 st under vardera 1997 och 1998. Tyvärr misslyckades satsningen, inga kräftor har fångats vid provfisken, enda observationen är några kräftor som fastnade i gallret i utloppet vid Kärnebygds kvarn.

Försök av Sötvattenslaboratoriet i Drottningholm att inplantera vårlekande siklöja från Fegensjön misslyckades också, det visade sig betydligt svårare än man trodde att fånga den levande.

Under 1999 utsattes c:a 300 mörtar från Haxeredssjön. Vi hade tillstånd att sätta ut elritsa också, men den visade sig alltför svår fångad.

Genom Ålplan Ätran fick vi 1000 st ålyngel, som sattes ut i Kärnebyviken år 2000. Utsättningarna fortsatte årligen till och med 2005, med undantag för 2003.

Under 2001 började vi försöken att få tillbaka den höstlekande siklöja, som försvann när sjön försurades. Svartens fvf hade tidigare, i samarbete med Kinnasjöns m fl sjöars fvf, fångat siklöja i Hjärtaredssjön men misslyckats med att få den levande ur näten. I stället skulle man nu tömma löjorna på rom och mjölke och låta Sydkrafts laxodling i Laholm, som ställde upp gratis, odla yngel. Vi deltog i försöket och fångade siklöjor i Hjärtaredssjön tillsammans med Svartens fvf. Johan Persson från Sydkraft lärde oss klämma ut rom och mjölke samt blanda den, han tog sedan hand om den för odling. Tyvärr misslyckades odlingen på grund av svampangrepp.

Lyckligtvis fick vi genom yrkesfiskaren Nils Ekvall i Tiraholm beskrivning på en annan metod, nämligen direktutsättning av befruktad rom. Vi köpte egna nät, fångade siklöjor i Hjärtaredssjön tillsammans med Svartens fvf och satte ut befruktad rom under åren 2002 – 2005. Vid eget provfiske hösten 2006 fångades de första siklöjorna och vid länsstyrelsens provfiske 2007 bekräftades att siklöjan är tillbaka.

Ronny och Christer Bengtsson i Lilla Backa har under flera försomrar observerat stora fiskstim i Backaviken. Utlagd ryssja gav ingen fångst. 2008 års fiskestämma anslog medel för inköp av nät och 30 maj fångades 10 braxen, den största på 1,66 kg, längd 50 cm. Vid länsstyrelsen provfiske 2007 fick man en liten braxen men egendomligt nog inga stora. Fiskarten är ny för Tjärnesjön, hur den kommit hit vet ingen. Vid det nämnda provfisket 2007 konstaterades också att sikbeståndet repat sig efter försurningen och att mörtan efter återinplanteringen också är talrik.

Förutom fiskevård har vi också försökt att bidra till skyddet av sjöns fågelliv. Storlom och fiskgjuse häckar vid sjön och för att minska störningarna för dessa delar fiskekortsförsäljarna ut kartor med skuggade områden som man uppmanas att inte beträda under april-juni.

Sammanfattning: Tjärnesjön, en pärla i den halländska vildmarken och en gång svårt försurningsskadad och med flera fiskarter helt utslagna, har repat sig, och har nu livskraftiga

bestånd av gädda, abborre, ål, sik, mört, siklöja och braxen. Om nya fiskarter skall införas är en öppen fråga, man vet aldrig säkert hur befintliga arter påverkas av en ny konkurrent. Vad vi däremot vet är, att fortsatt kalkning under överskådlig tid är nödvändigt. Vi kan i samarbete med kommun och länsstyrelse med hjälp av fiskekortsintäkterna med tillförsikt fortsätta vårt arbete med att hålla sjön frisk och i stort sett fri från negativ påverkan av människor, till glädje för alla naturintresserade.

Tjärnesjön – Viktiga data

1933	Kärnesjöns fiskevårdsförening bildas
1936-04-14	Utsättning av 100.000 sikyngel
1937-05-12	Utsättning av 10.000 ålyngel
1938-04-06	Utsättning av 35.000 sikyngel
1938-11-24	Utsättning av 1.000 bäckrödings- och bäckforellyngel
1939-04-15	Utsättning av 5.000 bäckrödingsyngel
1944-04-18	Utsättning av 10.000 sikyngel
1945-04-11	Utsättning av 20.000 sikyngel
1950-09-05	Utsättning av 75 tjog kräftor
1961-07-11	Utsättning av 7.100 ålyngel
1962-07-06	Utsättning av 11.500 ålyngel
1963-06-16	Sista kända mötet med Kärnesjöns fiskevårdsförening
1975-04-01	Viktor Andersson lämnar en verksamhetsöversikt
1978-08-25	Länsstyrelsen förklarar Tjärnesjön som limnologisk referenssjö.
1990-04-25	Ny styrelse väljes, föreningens verksamhet återupptas.
1992-02-25	Länsstyrelsen beslutar att bilda Tjärnesjöns fiskevårdsområde
1993-04-07	Kärnesjöns fiskevårdsförening upplöses. Tjärnesjöns fvof bildas.
1994	Länsstyrelsen genomför provfiske. Abborre, gädda och två stora sikar fångas.
1995	Tjärnesjön kalkas
1996-02-02	Länsstyrelsen avför Tjärnesjön som referenssjö
1996-09-22	Utsättning av 1000 signalkräfter
1997	Länsstyrelsen genomför provfiske
1997-09-21	Utsättning av 1000 signalkräfter
1998-10-12	Utsättning av 1000 signalkräfter
1999	Föreningen genomför provfiske av kräftor, ingen fångst
1999	Utsättning av mört från Haxeredssjön
1999	Tjärnesjön kalkas
2000	Utsättning av 1000 ålyngel genom Ålplan Ätran
2001	Utsättning av 1000 ålyngel genom Ålplan Ätran
2001	Länsstyrelsen genomför provfiske. Bl a 25 mörtar och 2 sikar fångas
2001	Föreningen börjar medverka i skydd av fiskgjuse och storlom
2001	Befruktad rom från siklöja i Hjärtaredssjön lämnas till odling
2002	Odlingen av siklöjerom misslyckas
2002	Utsättning av 3000 ålyngel genom Ålplan Ätran
2002	Utsättning i Tjärnesjön av befruktad rom från siklöja i Hjärtaredssjön.
2003	Föreningen får egen hemsida
2003	Utsättning av befruktad siklöjerom
2004	Utsättning av befruktad siklöjerom
2004	Utsättning av 1000 ålyngel genom Ålplan Ätran
2005	Utsättning av befruktad siklöjerom
2005	Utsättning av 1200 ålyngel genom Ålplan Ätran
2006-10-14	Siklöja fångas vid eget provfiske
2007-08	Länsstyrelsen genomför provfiske, bl a sik, även små siklöja och någon liten braxen fångas
2007	Tjärnesjön kalkas
2008-05-30	Tio stora braxen fångas i nät i Backaviken
2008	Tjärnesjön kalkas

Kärnesjöns fiskevårdsförening – Medlemmar 1933-1963

Medlem	1933	40-41	42-43	1944	45-46	47-48	49-50	51-55	56-58	59-63
Albin Andersson, Kärnebygd	X	X		X	X	X				
Abel Bengtsson, Klackebo	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Johannes Hallgren, Häljared	X	X	X	X						
Edvard Edborg, Häljared	X		X	X	X					
Axel Bengtsson, Backa	X									
Herdis Odderskov-Duphorn, Heljared	X									
Per Albin Larsson, Häljared	X	X	X	X	X					
Gustaf Johansson, Stänget	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Hilding Johansson, Sundhult	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Viktor Andersson, Kärnebygd	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Alvin Sandström, Kristianstad	X	X	X	X	X	X	X	X		
Hj Sandström, Varberg	X	X	X	X	X	X	X	X		
Otto Svensson, Backa	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Edvin Johansson, Kärnebygd	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Adolf Karlsson, Heljared	X									
K M Svensson, Horsared	X	X	X	X	X	X	X	X		
Gösta Henningsson, Sutarebo	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Janne Andersson, Falkenberg	X	X	X	X	X	X		X		
Karl Pettersson, Kvarnlyckan	X				X	X	X	X	X	X
Helmer Svensson, Haxered	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Agnes Bengtsson, Backa		X	X	X	X	X	X	X		
Ingolf Duphorn, Heljared		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Gösta Hallgren, Heljared					X	X	X	X	X	X
Gustaf Johansson, Falkenberg						X	X	X	X	X
Frida Larsson						X	X	X	X	
Ingemar Packendorff, Heljared						X				
Bertil Sandström, Backa							X	X	X	
Harry Johansson, Haxered								X	X	X
Ivar Claesson, Horsared									X	
Anna Andersson, Falkenberg									X	
Isaakson, Heljared									X	X
Johan Karlsson, Björshult									X	X